

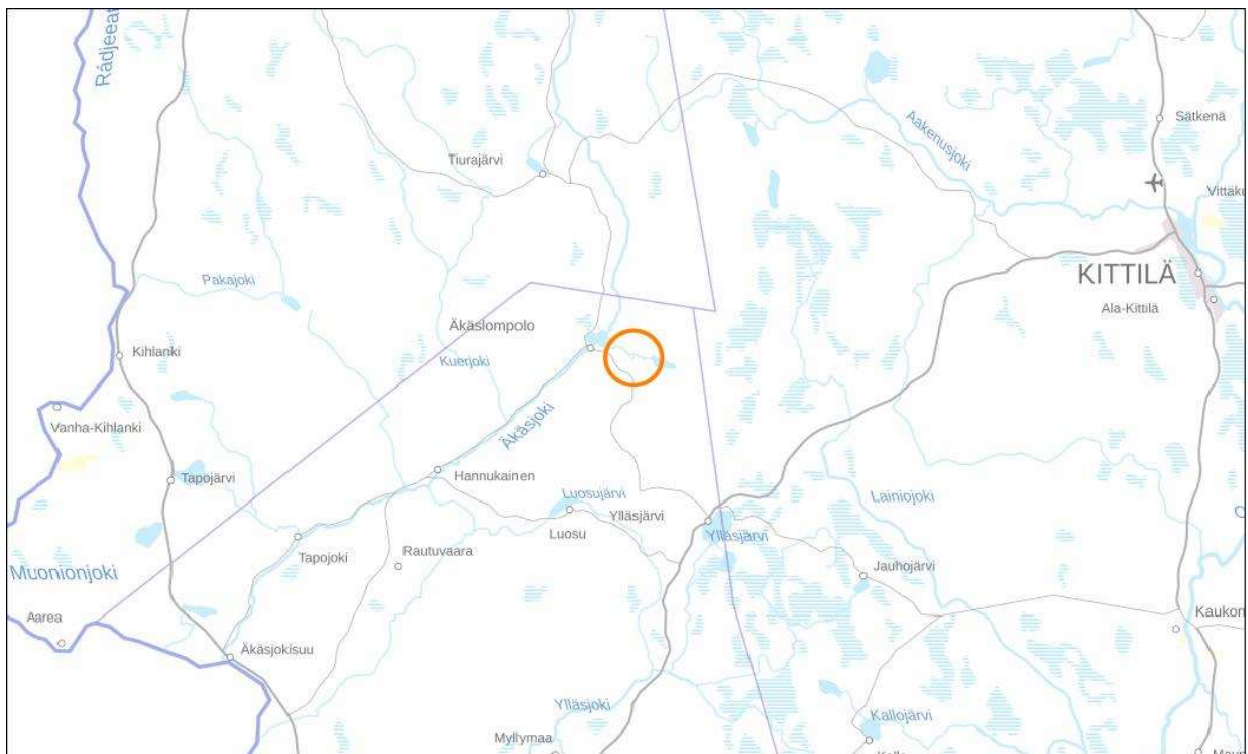
Kolari

Äkäslompolon asemakaavan muutos (kortteli 198 ja VR-alue)
Arkeologinen inventointi 2025

Arttu Tokoi
Maanala Oy

Tulos: Suunnitelma-alueelta ei entuudestaan tunnettu arkeologisia kohteita, eikä inventoinnissa löydetty uusia.

Kansikuva: Alueen pohjoisreunaa. Taustalla Kesänselkä. Lounaasta.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

Inventointi liittyy Äkäslompolan asemakaavan muutokseen korttelissa 198 kiinteistöillä 273-402-22-10, 273-402-25-9 ja 273-402-25-19. Hankealue sijaitsee Kesänkijoen etelärannalla Äkäslompolan asemakaava-alueen itälaidalla. Alueen pinta-ala on 1,7 ha.

Tornionlaakson museo edellytti alueen arkeologista inventointia lausunnossaan 26.9.2025 (6456/12.03.03.00.01/2025).

MR-talotekniikka Oy tilasi inventoinnin Maanala Oy:ltä 6.10.2025. Maastotyön teki FM Arttu Tokoi 15.9.2025.

2. Menetelmät ja käytetyt aineistot

Valmistelemina töinä käytiin läpi Maanmittauslaitoksen 5 p (5 pistettä neliömetrille) laserkeilausaineistoon pohjautuva korkeusmalli. Alueelta ei havaittu tästä arkeologisesti kiinnostavia anomalioita.

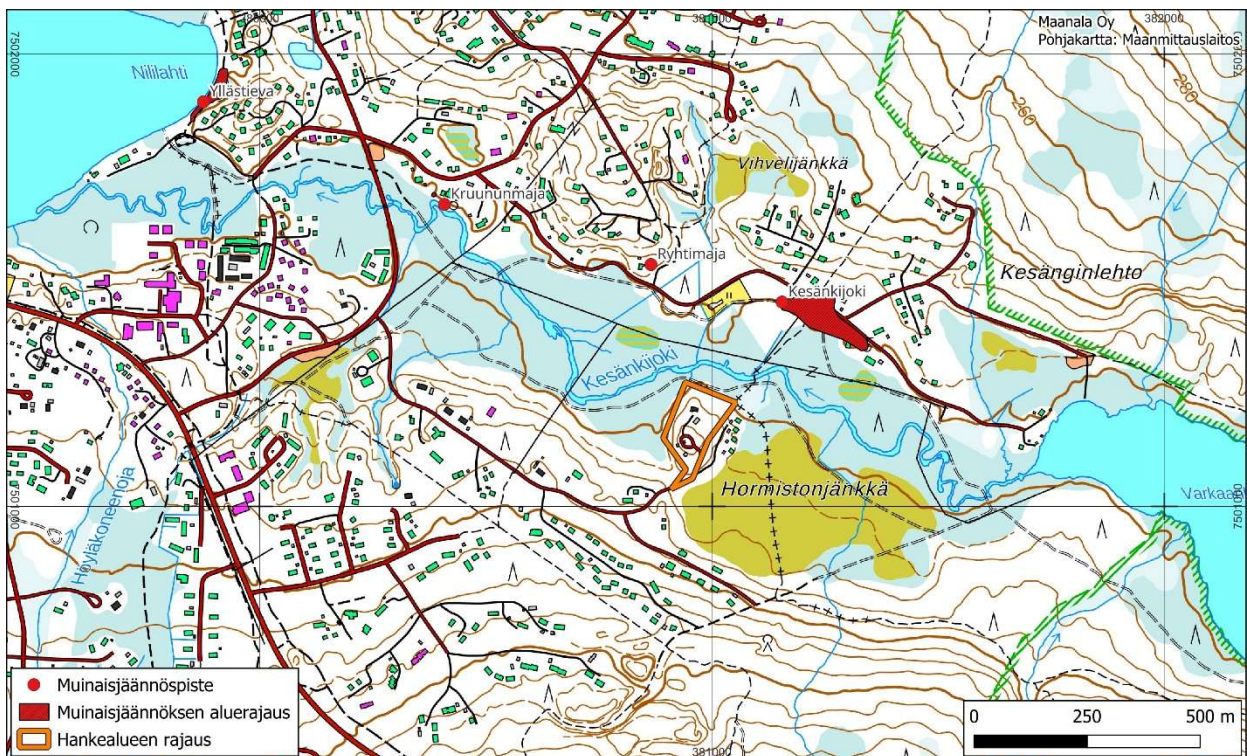
Alueelta ei löydetty tarkkoja vanhempia kartta-aineistoja. Pitäjänkarttaan (1845) on kuvattu

Kesänkijoen länsipäätä, mutta kartta ei yllä alueelle. Historiallisia ilmakuvia löytyy alueelta vuodesta 1952 eteenpäin ja varhaisin topografikartta on vuodelta 1968.

Alueella on ollut majoitustoimintaa jo pitkään. Vuonna 1949 paikalle rakennettu Ylläsmaja oli yksi alueen varhaisimmista matkailurakennuksista (kuva 5). Tämän jälkeen rakennuskantaa on uusittu muun muassa kahden tulipalon jälkeen. Nykyisin alueella on enää yksi rakennus, sekä uudempaa rakennuskantaa.

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologian kenttätömenetelmiä. Maastoa havainnointiin silmämääräisesti ja sopivilla paikoille kaivettiin koekuoppia. Metallinpaljastimen käyttö osoittautui vaikeaksi, sillä alueella on runsaasti myöhemmän maankäytön jättämää metalliromua, kuten nauloja.

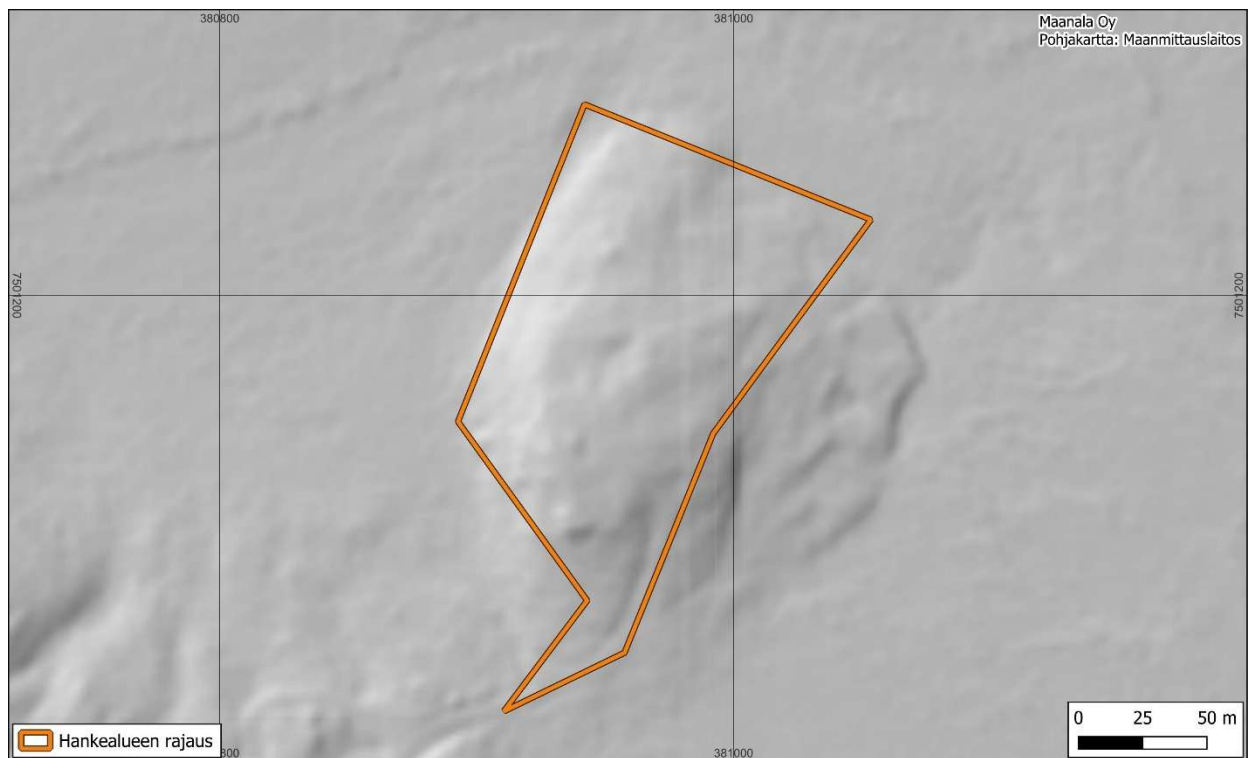
Dokumentointi tehtiin sanallisesti ja valokuvaamalla. Reitti mitattiin Garmin Montana 700 -satelliittipaikantimella. Sääolosuhteet olivat maastotöiden aikaan hyvät.

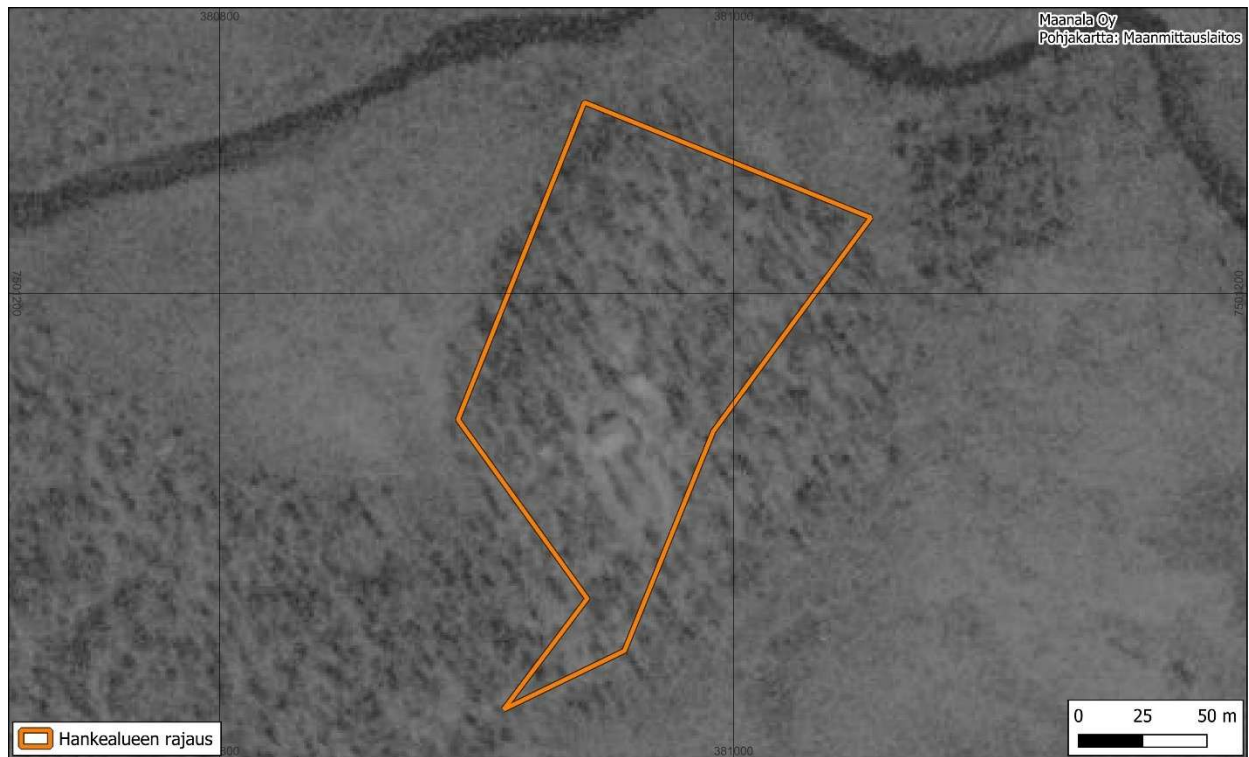
Kuva 2. Inventoitavan alueen tarkempi sijainti Kesänkijoen eteläpuolella Kesänkijärven ja Äkäslompolan välillä. Joen pohjoispuolelta suon ja kankaan reunasta tunnetaan useita muinaisjäänöksiä.

Kuva 3. Inventoitavan alueen raja ja maastossa tarkastetut alueet.

Kuva 4. Selvitysalue Maanmittauslaitoksen 0,5 p laserkeilaukseen perustuvalla rinnevarjosteella. Ympäristöstä suoalueista nouseva mäki erottuu hyvin.

Kuva 5. Vastikään valmistunut Ylläsmaja hankealueen keskivaiheilla vuoden 1952 ilmakuvassa.

Kuva 6. Kankaan luoteislaita joen suunnasta kuvattuna. Oikeassa reunassa lähde. Luoteesta.

Kuva 7. Kankaan länsilaidan jyrkkää rinnettä. Etelästä.

Kuva 8. Kankaan lakialue oli kokonaan kaivettu. Alueella on ollut majoitustoimintaa 1950-luvulta saakka. Viimeisimmät kaivut liittyvät edellisten rakennusten purkuun ja uusien rakennustöiden valmisteluun. Etelästä.

3. Inventointihavainnot

Hankealue sijaitsee korkealla kumpareella heti Kesänkijoen eteläpuolella. Joen pohjoispuolelta suon ja kankaan laidasta tunnetaan useita eriaikaisia muinaisjäännöksiä (Kruununmaja, Ryhtimaja ja Kesänkijoki). Nämä käsittävät liesilatomuksia (árran), kivikautisia asuinpaikkoja ja pyyntikuoppia. Alue on korkeudella 219–231 m mpy eli kokonaisuudessaan vedenkoskemattomaa. Maaperä on pääosin hiekkamoreenia (GTK).

Kesänkijoen rannat ovat pääosin soisia ja muinaisjäännöksistäkin kaksi on sen vuoksi kauempana joesta kankaan laidalla. Hankealueen kangas tulee sen sijaan hyvin lähelle jokea. Rantaan on matkaa lyhimmillään vain noin 20 m kankaan reunasta. Lisäksi heti kankaan luoteisreunassa on lähde. Paikka on siksi varsin otollinen esimerkiksi esihistoriallisille tai historiallisen ajan asuinpaikkakohteille.

Maankäyttö hankealueen keskiosissa on kuitenkin ollut voimakasta pitkään jatkuneesta majoitustoiminnasta johtuen. Viimeisimpien purku ja rakennustöiden jäljet näkyvät kuvassa 8 ja muokattujen alueiden sijaintia on hahmoteltu karttakuvassa 3. Käytännössä mikäli alueen lakialueella on ollut arkeologisia jäännöksiä, nämä ovat aikanaan tuhoutuneet.

Mäen laitojen rinnealueet ovat sen sijaan pääosin säästyneet ilmeisen hyvin. Alueelta havaittiin vain joitain myöhäisiä kaivantoja sekä mahdollisesti kevyempiin rakennuksiin liittyneiden naulojen keskittymiä. Rinne erityisesti kankaan länsi ja luoteislaidalla on varsin jyrkkä. Koillislaita on sen sijaan hieman loivempi ja katsottiin mahdollisesti sopivammaksi asutuskäyttöön.

Tämän perusteella arkeologian kannalta otollisimmalle alueelle alueen pohjoislaidalla kaivettiin useita koekuoppia. Näistä ei kuitenkaan tehty havaintoja. Niinpä alueelta ei löydetty merkkejä arkeologisista kerroksista tai rakenteista.

Oulussa 22.10.2025

Arttu Tokoi

Arkeologi, FM

Maanala Oy

4. Lähteet

Geologian tutkimuskeskuksen ASD-tietokanta (Ancient Shorelines database). [gtkdata.gtk.fi/maankamara/].

Geologian tutkimuskeskuksen maaperäkartat 1:20 000/ 1:50 000. [gtkdata.gtk.fi/maankamara/].

Pitäjänpöytäkartta 1845. 2732 01 + 02 *Kolari*. Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Maanmittauslaitoksen historiallisten ilmakuvien arkisto. [paikkatietoikkuna.fi].

Topografikartta 1968. 2732 02 *Äkäslompola*. Maanmittauslaitos.